

Riktlinje mot korrruption, mutor och jäv

Innehållsförteckning

INLEDNING OCH SYFTE	1
KORRUPTION	1
OTILLÅTEN PÅVERKAN.....	1
FÖRMÅNER OCH GÅVOR	2
ATT TA EMOT ELLER GE MUTA	4
TAGANDE AV MUTA.....	4
GIVANDE AV MUTA.....	4
HANDEL MED INFLYTANDE	4
JÄV OCH ANDRA INTRESSEKONFLIKTER	4
NÄR ÄR MAN JÄVIG	5
BORTSE FRÅN JÄV.....	6
KONSEKVENSN AV JÄV.....	6
ANSVAR I ORGANISATIONEN SAMT UPPFÖLJNING	7
RAPPORTERING OCH ANMÄLAN	7

Dokumenttyp Riktlinje	Dokumentnamn Riktlinje mot korruption, mutor och jäv	Antagen KS 2021-04-28 §95	Antagen av Kommunstyrelsen	
Dokumentägare Kommunkontoret	Dokumentansvarig Chefen för kommunkontoret	Reviderad	Giltighet Tillsvidare	
Dokumentinformation Riktlinjen är en insats i arbetet för att förebygga förekomsten av korruption, mutor och jäv i ett kommunövergripande perspektiv		Diarienummer KS 2018/174		
Ämnesområde Juridik			Intranät ☐	Hemsida ☒
Andra styrande dokument som omnämns Brottsbalken (BrB, 1962:700), Kommunallagen (KL, 2017:725), Policy mot korruption, mutor och jäv (KF, 2021-05-12 § 66)				

Inledning och syfte

Riktlinjen kompletterar kommunens policy mot korruption, mutor och jäv som beslutats av kommunfullmäktige. Vänersborgs kommun har nolltolerans mot korruption, mutor och jäv.

Riktlinjen ska utgöra ett stöd för anställda och förtroendevalda i utövningen av våra uppdrag för att förebygga och visa på innebörden i begreppen kring vad som faller inom de olika begreppen korruption, mutor och jäv.

Riktlinjen beskriver den lagstiftning som gäller inom området samt förtydligar kommunens hållning.

Korruption

Korruption; missbruk av förtroendeställning till egen vinning, främst genom tagande av mutor. Nationalencyklopedin, www.ne.se

Korruption handlar dels om utnyttjande av sin befattning för att uppnå otillbörlig fördel för egen eller annans vinning, dels handlar korruption om olika sätt att påverka en tjänsteperson att agera på ett annat sätt än vad annars skulle vara fallet d.v.s. påverka objektiviteten i utförande, handläggning eller beslut. Definitionen kan dock skilja sig något åt mellan olika källor.

Korruption är inte ett etablerat rättsligt begrepp i den svenska lagstiftningen utan det straffbara området preciseras med begrepp som;

- tagande och givande av muta,
- trolöshet mot huvudman,
- bedrägeri,
- jäv,
- förskingring.

Korruption kan ses som ett samlingsbegrepp för flertalet oegentligheter.

Otillåten påverkan

Otillåten påverkan kan sägas vara ett samlande begrepp för olika typer av påtryckningar som förtroendevalda och tjänstepersoner kan riskera att utsättas för. Begreppet tas upp i riktlinjen för att öka kunskapen, medvetenheten och beredskapen mot företeelsen.

Korruption, trakasserier, hot och våld kan vara medel för att utöva otillåten påverkan och skaffa sig kontroll över den utsatta personen, dennes tjänsteutövning och/eller beslutsfattande. De direkta motiven kan vara många, några exempel är;

- få information,
- allmän påverkan,

- hämnd,
- undanröja en aktiv person,
- åstadkomma underlåtenhet, passivitet eller aktivitet till sin egen fördel.

Viljan att utöva otillåten påverkan kan ha bakomliggande orsaker i form av ideologi eller ekonomi, besvikelse och ilska, kriminell verksamhet/organiserad brottslighet eller en maktdemonstration. Otillåten påverkan är ett demokratiproblem för samhället i stort, ett säkerhetsproblem för den aktuella verksamheten samt kan orsaka fysisk och psykisk skada för den utsatta personen.

Exempel på situationer som i förlängningen kan medföra en otillåten påverkan är;

- mottagna gåvor och förmåner som senare leder till utpressningssituationer,
- negativa besked och avslag i myndighetsutövning,
- hot om självmord,
- trakasserier som kan övergå i hot och våld.

Vid hot- och våldssituationer ska de kammungemensamma och förvaltningspecifika rutiner som finns på området följas.

Förmåner och gåvor

Vid tvekan var försiktig. En gåva som du avstått från behöver du aldrig ångra!

Tjänsteperson eller förtroendevald som fattar myndighetsutövande beslut, andra beslut eller har stort inflytande på beslut ska inte ta emot någon förmån eller gåva av person eller företag som denne har kontakt med i sin tjänsteutövning. Detsamma gäller vid upphandlingssituationer eller avtalsförhandlingar.

Domstolarna ställer höga krav på offentliganställda. Varje förmån som kan misstänkas påverka tjänsteutövningen ska betraktas som otillåten. Det hjälper inte att kunna visa att man som mottagare inte påverkats av förmånen.

Erbjuds du något av en extern part kan du börja med att ställa dig följande frågor:

- Varför erbjuds jag förmånen eller gåvan och finns det en koppling till min tjänsteutövning?
- Vad är förmånen eller gåvan värd?
- Vilket inflytande har jag på kommunens relation till givaren?

Alla tjänstepersoner och förtroendevalda oavsett befattning eller beslutsbefogenheter bör iaktta stor försiktighet och i de flesta fall undvika mottagande vid erbjudanden om av:

- **Personliga rabatter**
Rabatter som erbjuds samtliga anställda t.ex. genom personklubb eller liknande är tillåtna.

- **Gåvor**

En gåva från person eller företag av reklamkaraktär, enklare prydnads och nyttoföremål, eller i form av blommor, frukt eller godis, av lågt värde, exempelvis vid högtider som jul, födelsedag eller terminsavslutning kan vara acceptabelt. Om möjligt är det lämpligt att gåvan delas gemensamt på arbetsplatsen.

Gåvan får inte vara avsedd för, eller kunna misstänkas påverka handlandet, då ska den inte tas emot. Rena penninggåvor eller gåvor med ett realiserbart ekonomiskt värde får aldrig tas emot oavsett verksamhet.

Särskild försiktighet bör iaktas vid gåvor från brukare/klient/vårdtagare. En vägran att ta emot en gåva kan uppfattas sårande av den enskilde, men mot detta ska ställas risken för utnyttjande av den beroendeställning som han eller hon kan befinna sig i.

- **Resor, övernattningar, restaurangbesök, biljetter eller annan gästfrihet**

Mottagande av ovanstående förmåner ska undvikas. Ett undantag kan vara en enstaka arbetsmåltid av enkel vardaglig karaktär i samband med sammanträde eller annan förrättning i tjänsten/uppdraget. Även förfogande av fordon som bil eller båt, fritidsbostad eller liknande för privat bruk är inte tillåtet.

- **Lån, borgensförbindelse, krediter**

Ekonomiska förbindelser likt ovanstående ska undvikas med person eller företag (undantaget normala kundförbindelser med banker och kreditinstitut) som tjänsteperson eller förtroendevald har kontakt med i sin tjänsteutövning/utövande av uppdraget.

- **Bonusarrangemang/program**

Bonusarrangemang/program gällande exempelvis hotellövernattning och resor som kommunen betalar som tillfaller tjänstepersoner/förtroendevalda får inte utnyttjas för privata ändamål.

- **Testamentsförordnanden från brukare/klient/vårdtagare**

Mellan en brukare/klient/vårdtagare och tjänsteperson kan exempelvis speciella vänskapsförhållanden växa fram. Det kan då vara naturligt att den enskilde, genom t.ex. ett testamentariskt förordnande visar sin uppskattning. Mottagandet av den testamenterade egendomen kan innebära mutbrott och ska därför inte accepteras.

Om osäkerhet finns gällande hur ett erbjudande om en förmån eller gåva ska hanteras bör frågan tas upp med närmaste chef för hjälp med bedömning. En otillbörlig gåva kan dock aldrig bli tillåten genom att en chef har godkänt den utan personligt ansvar råder.

Att helt undvika mottagande av förmåner och gåvor är ett bra sätt att undvika svåra bedömningar.

Att ta emot eller ge muta

Lagstiftningen om mutor finns i brottsbalken. Lagstiftningen gäller alla arbetstagare i offentlig- och privat sektor oavsett befattning och anställningsform, även förtroendevalda. Att ta emot en muta kan även leda till ansvar för ytterligare brott, t.ex. om mutan är avsedd för att förmå arbetstagaren att begå ett bedrägeri eller tjänstefel.

Den straffrättsliga påföljden för tagande eller givande av muta är böter eller fängelse i högst två år. Vid grovt brott fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

I lagtexten anges som en förutsättning för straffansvar att belöningen, förmånen eller gåvan ska vara otillbörlig. Någon definition av begreppet otillbörlig ges inte. En bedömning måste ske i varje enskilt fall då det ansetts omöjligt att hitta någon definition som kan täcka in alla skiftande omständigheter där fråga om mutbrott kan aktualiseras.

Tagande av muta

Brottet förutsätter att en arbetstagare eller uppdragstagare tar emot, godtar ett löfte om eller begär, en otillbörlig förmån (även för någon annans räkning – t.ex. en närstående) för utövningen av anställningen eller uppdraget. Detta gäller även om gärningen begåtts innan gärningsmannen fått sådan ställning eller efter att den har upphört.

Givande av muta

Brottet är att lämna, utlova eller erbjuda en otillbörlig förmån till en arbetstagare eller uppdragstagare. Att acceptera en begäran från en tjänsteperson eller förtroendevald om att få en otillbörlig förmån är också givande av muta.

Handel med inflytande

Ytterligare ett brott som reglerar mutor är handel med inflytande som tar sikte på samspelet mellan tre aktörer vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling. Brottet är att ta emot, godta ett löfte om eller begära en otillbörlig förmån för att påverka annans beslut eller åtgärd alternativt att lämna, utlova eller erbjuda någon en otillbörlig förmån för att han eller hon ska påverka annans beslut eller åtgärd. Den straffrättsliga påföljden för handel med inflytande är böter eller fängelse i högst två år.

Jäv och andra intressekonflikter

Lagstiftningen om jäv för förtroendevalda och anställda i kommunerna finns i kommunallagen. Lagstiftningen talar om när en förtroendevald eller en anställd ska anses ha ett sådant intresse i ett ärende att opartiskheten kan ifrågasättas. Reglerna riktar sig till alla som på något sätt kan påverka ett ärendes utgång och gäller all ärendehantering. Således gäller jävsreglerna även vid beredning (t.ex. utredningsarbete eller presidieöverläggningar) av ett ärende och inte enbart vid själva beslutsfattandet. Tjänsteperson som sköter endast sköter diarieföring, utskrifter, expediering och liknande praktiska uppgifter omfattas inte av jävsreglerna.

I situationer där jäv diskuteras men bedömningen är svår, bör försiktighetsprincipen tillämpas och den det berör för säkerhets skull avstå från att delta i hanteringen av ärendet.

När är man jävig

De fem jävsgrunderna för förtroendevalda och tjänstepersoner i kommunallagen återges nedan.

För förtroendevalda i kommunfullmäktige är jävsgrunderna snävare än de som beskrivs nedan för nämnderna och kommunstyrelsen. En ledamot får inte delta i handläggningen av ett ärende som personligen rör ledamoten själv, ledamotens make, sambo, förälder, barn eller syskon eller någon annan närstående. Eftersom sammanträden i fullmäktige är offentliga behöver ledamoten inte heller fysiskt lämna möteslokalen men bör lämna sin plats.

Fem jävsgrunder

- Saken angår honom eller henne själv eller hans eller hennes make, sambo, förälder, barn eller syskon eller någon annan närstående eller om ärendets utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för den förtroendevalde/tjänstepersonen själv eller någon närstående.

Första punkten avser s.k. **sakägar-, intresse-, och släktskapsjäv**. Med att ”saken angår honom eller henne själv” menas att någon är part eller har ett sådant av rättsordningen erkänt intresse i saken att han eller hon kan uppträda som part. Uttrycket närstående täcker både fall när släktskap eller svågerskap föreligger och fall när någon av en annan anledning kan anses vara närstående.

- Han eller hon eller någon närstående är ställföreträdare för den som saken angår eller för någon som kan vänta synnerlig nytta eller skada av ärendets utgång.

Andra punkten avser s.k. **ställföreträdarjäv**. Bestämmelsen täcker alla de situationer där den förtroendevalde/tjänstepersonen eller någon närstående till honom eller henne är ställföreträdare åt någon, exempelvis som förvaltare, god man och firmatecknare.

- Ärendet rör tillsyn över sådan kommunal verksamhet som han eller hon själv är knuten till.

Tredje punkten avser sådana situationer där den förtroendevalde/tjänstepersonen är knuten till en verksamhet som ett tillsynsärende avser. Det innebär att en förtroendevald/tjänsteperson som i någon form knutits till driften av en kommunal verksamhet inte kan delta i hanteringen av tillsynen över samma verksamhet.

- Han eller hon har fört talan som ombud eller mot ersättning biträtt någon i saken.

Fjärde punkten är s.k. **ombudsjäv** respektive **biträdesjäv**. För att jäv ska anses föreligga på denna grund krävs att den förtroendevalde/tjänstepersonen företrätt

någon som ombud i saken eller mot ersättning biträtt denne. Bestämmelsen avser inte den situationen att en tjänsteperson som en serviceåtgärd lämnat viss hjälp till den som saken berör.

- Det i övrigt finns någon särskild omständighet som är ägnad att rubba förtroendet för hans eller hennes opartiskhet i ärendet.

Femte punkten avser s.k. *delikatessjäv* som det kan vara fråga om när den förtroendevalde/tjänstepersonen står i ett markant beroendeförhållande till den som saken angår, exempelvis genom anställningsförhållande eller ekonomisk beroendeställning. Även om det är uppenbart att någon är nära vän eller ovän med den saken rör omfattas det av denna punkt som är utformad för att täcka upp situationer som inte fångas av de andra jävsgrunderna.

Bortse från jäv

Det är tillåtet att bortse från jäv om det är uppenbart att frågan om opartiskhet saknar betydelse. Bedömningen av när det går att bortse från jäv får bedömas utifrån omständigheterna i varje enskilt fall. Bestämmelsen inskränker inte jävsgrunderna utan innebär att förekomsten av jäv i vissa fall inte ska föranleda någon verkan.

Om ett ärende hos en nämnd berör ett aktiebolag eller en stiftelse där kommunen har ett bestämmande inflytande (aktiebolag där kommunen äger minst hälften av aktierna eller en stiftelse där kommunen utser minst hälften av styrelseledamöterna), ska den som handlägger ärendet inte anses jävig (ställföreträdar- och delikatessjäv) enbart på grund av att han eller hon är ställföreträdare för bolaget eller stiftelsen eller på något annat sätt är knuten dit (s.k. dubbla engagemang). När kommuner driver verksamhet genom egna privaträttsliga subjekt kan verksamheten ofta ses som en del av den kommunala förvaltningen. Ärendena kan därför inte sägas vara partsärenden i egentlig mening och några intresse motsättningar finns som regel inte. Detta gäller inte när en nämnd handlägger ärenden som avser myndighetsutövning mot enskilda. Personer som har dubbla engagemang får enligt således inte handlägga myndighetsutövningsärenden som rör t.ex. det kommunala bolaget, exempelvis en bygglovsansökan.

Den som handlägger ett ärende är inte jävig (delikatessjäv) enbart på grund av att han eller hon tidigare har deltagit i handläggningen av ärendet hos en annan nämnd.

Konsekvens av jäv

Den som är jävig får inte delta i handläggningen av ett ärende eller uppdrag. Det vill säga inte vidta några åtgärder i ärendet överhuvudtaget. Detta avser även beslutsfattande i kommunfullmäktige, kommunstyrelse, nämnd samt andra politiska organ. Detta gäller inte för sådana åtgärder som någon annan inte kan utföra utan att handläggningen försenas avsevärt. Vid bedömningen måste hänsyn tas till sakfrågans beskaffenhet, åtgärdens karaktär och kraven på snabbhet och effektivitet. Bedömningen av när åtgärder kan vidtas trots förekomsten av jäv ska vara restriktiv.

Den som är jävig får inte heller närvara vid nämnd eller kommunstyrelsensammaträde när ärendet behandlas och/eller beslutas.

Den som känner till en omständighet som kan antas utgöra jäv mot honom eller henne ska självant uppge det, en tjänsteperson normalt, till närmaste chef. En förtroendevald på sammanträde bör uppmärksamma ordföranden. Nämnden, kommunstyrelsen eller kommunfullmäktige ska snarast besluta i jävsfrågan om den förtroendevalda inte anser sig vara jävig när fråga om jäv uppkommer. Normalt får den det gäller inte delta i prövningen av jävsfrågan (endast om nämnden annars inte är beslutsför).

En konsekvens av att delta i ett ärendes handläggning trots jäv är att ärendet blir försenat eftersom ett beslut i ärendet kan överklagas på grund av jäv.

Ansvar i organisationen samt uppföljning

Kommunfullmäktige beslutar om kommunens policy mot korruption, mutor och jäv.

Kommunstyrelsen beslutar om kommunens riktlinje mot, korruption mutor och jäv. Genom sin ledningsfunktion har kommunstyrelsen uppsikt över övriga nämnders arbete mot korruption.

Kommunstyrelsen och nämnderna ansvarar för att riktlinjen efterlevs i respektive organisation.

Alla tjänstepersoner och förtroendevalda ansvarar för att sätta sig in i och följa de styrande dokument samt den lagstiftning som gäller på området.

Eventuell uppföljning av denna riktlinje sker inom ramen för arbetet med intern kontroll.

Rapportering och anmälan

Alla tjänstepersoner och förtroendevalda ska att rapportera oegentligheter eller misstankar om sådana.

Tjänstepersoner anmäler i första hand till närmaste chef som tar ärendet vidare och vid behov gör en polisanmälan. Är det inte lämpligt kan anmälan ske till förvaltningschefen. Är även det olämpligt kan anmälan ske till kommunens säkerhetssamordnare.

Förtroendevalda anmäler i första hand till ordföranden i nämnden/styrelsen. Är det olämpligt kan anmälan ske till kommunens säkerhetssamordnare.

Möjligheten finns alltid att själv göra en polisanmälan, lämna anonymt tips till kommunens officiella kontaktvägar eller uppmärksamma kommunens revisorer beroende på ärendets karaktär.

Vill du tipsa polisen om korruptionsbrott, kontakta gruppen för utredning av korruptionsbrott via e-post (registrator.kansli@polisen.se) och skriv att det gäller korruptionsbrott. Du kan även ringa tel. 114 14 och be att få tala med Nationella anti-korruptionsgruppen.